

درس دوازدهم (جامعه و خانواده)

- ۱- اقوام آریایی مهاجر به ایران پس از استقرار در مناطق چه جامعه‌ای به وجود آوردند؟ جامع‌های شبانی و روستایی را به وجود آوردند.
- ۲- ساختار جامعه‌ی آریایی از چه قسمت‌های تشکیل می‌شد؟ هر قبیله شامل تعدادی طایفه بود و طایفه نیز خود، به چندین خانواده بزرگ تقسیم می‌شد.
- ۳- افراد جامعه آریایی به چند قشر تقسیم می‌شدند؟ افراد جامعه به سه قشر تقسیم «کشاورزان و شبانان» و «جنگجویان»، «روحانیان» شده بودند.
- ۴- در دوره‌ی ماد و هخامنشی چه عاملی موجب ایجاد نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی و شکل‌گیری طبقات اجتماعی به معنای واقعی آن شد؟ پس از آنکه اقوام آریایی حکومت تشکیل دادند، سرزمی‌های مختلف را فتح کردند و به تدریج افراد و خاندان‌هایی که اداره حکومت را بر عهده داشتند، به ثروت بیشتر و منزلت بالاتری دست یافتند. تمرکز قدرت و ثروت در نزد عد‌های خاص، موجب ایجاد نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی و شکل‌گیری طبقات اجتماعی به معنای واقعی آن شد.
- ۵- در زمان کدام حکومت نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی میان گروه حاکم و مردم عادی افزایش یافت؟ در دوره‌ی هخامنشیان و با افزایش فتوحات و توسعه تشکیلات حکومتی
- ۶- در دوره‌ی هخامنشیان قشر جنگجویان به دلیل نسبت به دو قشر دیگر در جایگاه بالاتری قرار گرفت؟ اهمیت فتوحات نظامی.
- ۷- جامعه ایران در دوران اشکانیان از چه گروه‌هایی تشکیل شده بود؟ ۱- گروه حاکم ۲- توده‌های مردم عادی
- ۸- در دوره‌ی اشکانیان اعضای گروه حاکم به چند دسته تقسیم شده بودند؟ اعضای گروه حاکم، خود به دو دسته تقسیم می‌شدند. در مرتبه اول اعضای خاندان‌های شاهی و دیگر خاندان‌های قدرتمند قدیمی بودند که مهم‌ترین منصب‌های سیاسی و نظامی مانند حکومت مناطق مختلف کشور و فرماندهی سپاه و عضویت در مجلس آن زمان را در اختیار داشتند.
- ۹- در دوره‌ی اشکانیان توده‌ی مردم شامل چه گروه‌هایی بودند؟ شامل کشاورزان، شبانان، صاحبان حِرَف و صنایع و بازرگانان
- ۱۰- نظام طبقاتی جامعه ایران در عصر ساسانی تحت تأثیر چند عامل گسترش یافت و تثبیت شد؟ عامل اول، تأسیس حکومت مرکزی قدرتمندی بود که خاندان ساسانی با توسعه تشکیلات اداری و دیوانی به وجود آوردند. از این رو، قشر جدیدی به نام «دبیران» در این دوره به طبقه حاکم افزوده شد. عامل دوم، رسمیت یافتن دین زرتشتی و افزایش نفوذ و اختیارات موبدان بود.
- ۱۱- نظام طبقاتی عصر ساسانی بر اساس و استوار بود. بر اصالت نَسَب و خون
- ۱۲- امتیازات طبقه فرادست و حاکم ساسانی را بنویسید؟ اعضای این طبقه همچون قبل، صاحب مشاغل و مناصب عالی رتبه کشوری و لشکری و دارای زمین‌های فراوان بودند. اشراف زادگان فقط به امور جنگی، دیوانی، ورزش‌های رزمی، شکار و بزم می‌پرداختند و معمولاً دیگر فعالیت‌ها را دور از شأن و مقام خویش می‌دانستند. زنان این طبقه با نوع لباس و زیورآلات، از دیگر زنان متمایز بودند.
- ۱۳- وضعیت طبقه فرودست یا عامه مردم در دوره‌ی ساسانی چگونه بود؟ آنان شامل قشرهای مختلفی می‌شد که به طور موروثی به فعالیت‌های تولیدی و خدماتی مانند کشاورزی، دامداری، پیشه‌وری، تجارت و امثال آن مشغول بودند و بار سنگین مالیات‌های گوناگون را بر دوش می‌کشیدند.
- ۱۴- در دوران ساسانیان، مدافع نابرابری‌های اجتماعی و امتیازات طبقه حاکم بودند؟ موبدان زرتشتی،
- ۱۵- نظام سیاسی- اداری که داریوش تأسیس کرد، چه نتیجه‌ای داد؟ موجب وحدت بیشتر قلمرو هخامنشیان شد و حکومتی متمرکز و نیرومند پدید آور
- ۱۶- در زمان پادشاهی قباد، جنبش بزرگی علیه نابرابری‌ها و تبعیض‌های اجتماعی و اقتصادی به رهبری پدید آمد. مزدک

۱۷- اقدامات انوشیروان چه نتایجی داشت؟ در نتیجه این اقدامات، قدرت و نفوذ اشراف و نجبای درجه دوم افزوده شد.

۱۸- هسته اصلی جامعه آریایی نخستین بود. خانواده

۱۹- وضعیت خانواده در نظام آریایی را توضیح دهید؟ در این خانواده، سلطه پدر بر اعضای آن، نامحدود بود. پدر هم قاضی و هم مجری آداب و رسوم دینی و نگهبان آتش خانه به حساب می آمد. مادر اگرچه اختیاراتی در حد و اندازه پدر نداشت، اما بانوی خانه محسوب می شد و مورد احترام همه بود. در خانواده کهن ایرانی، ازدواج درون گروهی بود و اعضای خانواده تحت نظارت پدر، با یکدیگر پیمان ازدواج می بستند.

۲۰- اقتصاد خانواده آریایی به چه شکل بود؟ اقتصاد خانواده هم به صورت معیشتی بودارایی های خانواده که در اختیار پدر قرار داشت، قابل تقسیم و یا انتقال نبود و پس از مرگ او در اختیار پسر ارشد به عنوان رئیس جدید خانواده قرار می گرفت. خانواده گسترده تا عهد هخامنشی تداوم داشت؛ اما پس از آن تحت تأثیر عوامل اقتصادی و اجتماعی، به تدریج کوچکتر و محدودتر شد. همچنین با گسترش شهرها، مخصوصاً در دوره ساسانیان، بخشی از خانواده های روستایی به شهر مهاجرت کردند و در پیشه های گوناگونی اشتغال یافتند بدین گونه خانواده بزرگ با املاک و دارایی های مشترک، به تدریج به خانواده های کوچکتر با اموال مستقل تجزیه شد.

۲۱- وضعیت زنان در جامعه آریایی را شرح دهید؟ جایگاه و حقوق زنان به عنوان نیمی از جامعه در دوران باستان، تحت تأثیر آموزه های دین زرتشتی و فرهنگ عمومی قرار داشت. در قسمت هایی از کتاب اوستا که منسوب به زرتشت است، تفاوت چندانی میان مرد و زن وجود ندارد و شعار اصلی زرتشت یعنی گفتار نیک، کردار نیک و پندار نیک به یکسان برای زنان و مردان توصیه شده است. تنها در بخش هایی از اوستا که احتمالاً در زمان ساسانیان توسط موبدان تدوین شده، موقعیت اجتماعی زن پایین تر از مرد قرار می گیرد. در آیین زرتشتی، پارسایی و عفت به عنوان دو خصلت و ویژگی زن خوب برشمرده شده است. به طور کلی در ایران باستان، زن به عنوان مادر و کدبانوی خانه همواره از عزت و احترام والایی برخوردار بوده است. همچنین شواهد و مدارک متعددی وجود دارد که بر حضور زنان در فعالیت های اقتصادی در بیرون از منزل دلالت دارد.

۲۲- وضعیت حقوق زنان در ایران باستان چگونه بود؟ در زمان هخامنشیان، زن و مرد در کنار هم و با حقوقی برابر کار می کردند. تعدادی از کارکنان کارگاه های شاهی را زنان تشکیل می دادند و حتی مدیریت برخی از این کارگاه ها را بر عهده داشته اند و مردان، زیر دست آنان کار می کردند. عصر ساسانی تنی چند از زنان خاندان شاهی مانند همسر یزگرد دوم و دو دختر خسرو پرویز به نام های پوران دُخت و آرمیدُخت بر تخت سلطنت نشستند. اینان از جمله نخستین شاهان زن یکی از بزرگ ترین حکومت های جهان باستان هستند. در آثار و متون دینی و حقوقی مربوط به دوره ساسانی و قرون نخستین اسلامی، مطالب و گزارش هایی وجود دارد که دلالت بر حقوق اجتماعی و اقتصادی زنان در آن دوران می نماید. از جمله اینکه، زن حق مالکیت و فعالیت اقتصادی داشت و می توانست درآمد کسب کند و در اموال همسر خود شریک باشد. همچنین زن می توانست در دادگاه به سود خود اقامه دعوا کند.

۲۳- ویژگی های برجسته جشن های ایران باستان را ذکر کنید. ویژگی برجسته جشن های باستانی، عبادت و شکرگزاری به درگاه خداوند بزرگ بود.

۲۴- مشهورترین جشن های ایران باستان را نام ببرید. بود. گاهنبارها، نوروز، مهرگان و سده، از مشهورترین جشن های ایران باستان به شمار می روند.

۲۵- گاهنبارها را ذکر کنید. گاهنبارها عبارت بودند از شش جشن که به شکرانه آفریده شدن عناصر اصلی خلقت: آسمان، آب، زمین، گیاه، جانوران و انسان، در شش وقت معین از ماه های سال برگزار می شد.

۲۶- جشن نوروز به چه کسی نسبت داده می شود؟ جمشید

۲۷- مراسم سوگواری در ایران باستان چگونه بود؟ در مراسم سوگواری درگذشتگان، ضمن خواندن دعا، نیکی های شخص از دنیا رفته را یادآوری می کردند. ایرانیان احترام خاصی برای ارواح پدران و مادرانشان قائل بودند؛ از این رو، در برخی از جشن ها، مراسم ویژه ای را برای آرامش ارواح آنان انجام می دادند.

پرسش های نمونه درس دوازدهم

۱- عوامل مؤثر بر رونق و شکوفایی کشاورزی ایران را در عصر باستان فهرست کنید.

۲- چرا حکومتها در ایران باستان به راهها و وسایل حمل و نقل اهمیت زیادی می دادند؟

- ۳- سه مورد از اقدامات مهم داریوش اول هخامنشی را که بر وضعیت اقتصادی اثر گذاشت، فهرست کنید.
- ۴- به نظر شما چرا اشکانیان و ساسانیان مانع از روابط مستقیم تجاری میان روم با هند و چین می شدند؟
- ۵- عوامل مؤثر بر وضعیت اقتصاد و معیشت مردم ایران را در دوران باستان شرح دهید.